

KANCELARIA SEJMU
BIURO STUDIÓW
I EKSPERTYZ

WYDZIAŁ ANALIZ
EKONOMICZNYCH
I SPOŁECZNYCH

Kształtowanie "nowej gospodarki" : i społeczeństwa informacyjnego

Marzec 2002

Anna Barańska

Raport

Nr 203

Lata 80 i 90 przyniosły największe przemiany społeczno-gospodarcze od czasów rewolucji przemysłowej XIX wieku. Spowodowały, że teorie ekonomiczne, które powstały w warunkach stabilnego otoczenia; znikomej konkurencji, zamkniętych i odizolowanych od siebie gospodarek; przestają, być skuteczne: Charakterystycznymi cechami dzisiejszej gospodarki stały się: wzrost wymagań kupujących, zaostzona konkurencja, globalizacja i szybki postęp techniczny: Globalizacja i uzupełniająca ją integracja mają przede wszystkim wymiar gospodarczy, ale wyrażają się także w aspektach pozaekonomicznych, socjalnych.

Pojęcie 'nowej gospodarki'

Nowa gospodarka to termin wywodzący się ze Stanów Zjednoczonych, przyjęty dla określenia przemian rynkowych związanych z dynamicznym rozwojem technologii informacyjnych w ostatnich latach XX w. Cechą wyróżniającą nowej gospodarki jest przewartościowanie podstawowych zasobów produkcyjnych.

Nowa gospodarka oparta jest na wiedzy i informacji, uzupełniających podstawowe czynniki wytwórcze: pracę, ziemię, kapitał. Wiedza i informacja mają odmienne właściwości od pozostałych czynników wytwórczych - są niewyczerpalne, mogą być wykorzystywane symultanicznie w wielu miejscach, przez wiele osób, ich wartość rośnie wraz z używaniem. Postrzeganie wiedzy i informacji jako podstawowych zasobów ekonomicznych wydaje się mieć znaczenie rewolucji, nie tylko gospodarczej, ale i cywilizacyjnej.

W nowej gospodarce informacja jest podstawowym zasobem produkcyjnym a sprzęt elektroniczny i oprogramowanie są podstawowymi materiałami dla nowoczesnych produktów i usług, ważniejszymi niż surowce materialne. Nowa gospodarka jest określana jako 'gospodarka cyfrowa'¹ ze względu na oparcie wymiany i dystrybucji dóbr i usług na elektronicznych środkach przekazu wykorzystujących technologię cyfrową..

Nowa gospodarka jest określana też jako 'naga gospodarka', ponieważ wykorzystanie elektronicznych środków przekazu oraz, w konsekwencji, likwidacja ograniczeń narzucanych przez czas i odległość, zwiększa dostęp do informacji. Przejrzystość rynku i łatwość dokonywania porównań stanowią główne przyczyny zaostrzenia warunków konkurencji w porównaniu do tradycyjnego rynku, wymuszając poprawę wydajności w działalności gospodarczej tworzących ją podmiotów. Poprzez ułatwiony dostęp do informacji nowa gospodarka bliska jest ekonomicznemu modelowi konkurencji doskonałej. Poprzez usprawnienie przepływu informacji rynek staje się efektywnym narzędziem alokacji zasobów produkcyjnych i regulacji cen.

Przemiany rynkowe związane z nową gospodarką zaznaczają się w pierwszej kolejności na poziomie mikroekonomicznym. Za najważniejsze aspekty nowej gospodarki można uznać: obniżenie kosztów działalności przedsiębiorstw, zwiększenie specjalizacji i współpracy, automatyzację transakcji, odchodzenie od produkcji na rynki masowe, zdolność do integracji ludzi, procesów i technologii.

Nowa gospodarka tworzy nowe możliwości rozwoju i ekspansji dla określonych branż, jednocześnie marginalizując znaczenie innych. Największe korzyści mogą być osiągnięte w czterech obszarach: w dziedzinie zastosowań innowacyjnych technologii, wykorzystania technik informacyjnych, w procesach globalizacji działalności przedsiębiorstw oraz w nowych technikach finansowania przedsiębiorstw. Odpowiedzią przedsiębiorstw na zmiany otoczenia gospodarczego jest współpraca w formie elastycznych wirtualnych sieci oraz tworzenie nowych koncepcji w zarządzaniu, w zakresie zarządzania wiedzą i kapitałem intelektualnym (*knowledge management*).

Proces kształtowania nowej gospodarki na poziomie mikroekonomicznym jest w znacznym stopniu uzależniony od wyjściowego poziomu innowacyjności gospodarki. Innowacyjność struktury gospodarki rozumiana jest jako zdolność przedsiębiorstw do wykorzystania wyników prac badawczo-rozwojowych, wprowadzania nowych kon-

¹ D. Tapscott, *Gospodarka cyfrowa: Nadzieje i niepokoje Ery Świadomości Systemowej*, Business Press, Warszawa 1998.

cepcji w sferze produkcji, organizacji i zarządzaniu oraz swobodny przepływ informacji i kapitałów potrzebnych do wprowadzenia w życie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych między krajowymi i zagranicznymi instytucjami publicznymi i prywatnymi.

Podstawowym miernikiem innowacyjności struktury gospodarki jest udział dziedzin produkcji opartych na wiedzy w tworzeniu produktu krajowego i w eksporcie, do których zaliczane są przede wszystkim przemysły wysokiej techniki, w tym przemysł telekomunikacyjny, usługi finansowe, biznesowe, medyczne i edukacyjne.

W skali makroekonomicznej nowa gospodarka przyczynia się do przyspieszenia tempa integracji, wyrażającego się w harmonizacji tworzonych regulacji prawnych na świecie oraz poprzez międzynarodową koordynację działań związanych z postępem w technice informatycznej i telekomunikacji.

Rozwój nowej gospodarki - postrzegany w kategoriach cywilizacyjnych i społecznych - wiąże się z kształtowaniem społeczeństwa informacyjnego, który polega na rozwoju potencjału intelektualnego społeczeństwa i zapewnieniu środków do skutecznego i sprawnego operowania wiedzą i informacją.

Nowa gospodarka w systemie prawa

Nowe zastosowania technologii informacyjnych oraz specyfika handlu elektronicznego wymagają uwzględnienia tych dziedzin w światowym systemie prawa.

W powstałych projektach regulacji i obowiązujących przepisach przeważa opcja tzw. prawa miękkiego ("*soft law*") - podejmowane są ustalenia w kierunku ogólnych zaleceń, formułowania zasad. Regulacje prawne dotyczą podstawowych kwestii związanych z nową ekonomią - takich jak:

- utworzenie podpisu elektronicznego, zrównującego status umowy zawartej w formie dokumentu elektronicznego z dokumentem papierowym;
- odpowiedzialności za czyny niedozwolone związane z wykorzystaniem sieci internetu, m.in. nieuczciwej konkurencji oraz naruszenia prawa do znaków towarowych;
- ochrony przed rozpowszechnianiem w internecie treści o charakterze niemoralnym i przestępczym;
- ochrony własności intelektualnej w stosunku do dzieł dostępnych w internecie, zapobiegających naruszeniom praw autorskich;
- bezpieczeństwa i poufności transakcji elektronicznych;
- ochrony danych osobowych.

Procesom legislacyjnym towarzyszą działania na płaszczyźnie zwiększania świadomości i kompetencji użytkowników internetu oraz doskonalenia rozwiązań technicznych.

Podstawowe przepisy prawa

Podstawowe znaczenie dla regulacji elektronicznej wymiany informacji i przesyłania danych ma "Wzorcowe prawo o handlu elektronicznym" ("*Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment*", nr 51/162 z dnia 16 grudnia 1996

r.) opracowane przez Komisję Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (UNCITRAL).

Program koordynacji działań legislacyjnych UNCITRAL w zakresie podpisu elektronicznego został przedstawiony w dokumencie *"Planning of future work on electronic commerce: Digital Signatures, Certification Authorities and Related Legal Issues"* (A/CN.9/WG.IV/WP.71, 18-28 lutego 1997 r.). Ostatnia, 37 sesja Komisji ds. Handlu Elektronicznego UNCITRAL poświęcona prawnym aspektom podpisu elektronicznego, miała miejsce w dniach 18-29 września 2000 r. w Wiedniu (raport z ustaleń nr A/CN.9/483)

Państwa członkowskie Światowej Organizacji Handlu (WTO) podpisały deklarację dotyczącą reguł handlu produktami technologii informacyjnej (*"The Ministerial Declaration on Trade in Information Technology Products - ITA"*, WT/MIN(96)/16 z dnia 13 grudnia 1996 r.) w sprawie zwolnienia produktów technologii informacyjnej oraz produktów cyfrowych z opodatkowania i obowiązków celnych. Lista produktów objętych zwolnieniami uległa poszerzeniu w ramach załącznika do deklaracji z dnia 30 czerwca 1998 r.

Państwa członkowskie WTO podpisały również deklarację (*"The Geneva Ministerial Declaration on global electronic commerce"*, WT/MIN(98)/DEC/2 z dnia 25 maja 1998 r.) w sprawie zasad dostępu do elektronicznych środków przekazu informacji oraz zwiększenia zaangażowania państw rozwijających się w kształtowanie nowej gospodarki.

Światowa Organizacja Handlu opracowała program międzynarodowych działań dotyczących nowej gospodarki (*"WTO Work Programme on Electronic Commerce"*, G/IT/19 z dnia 25 września 1998 r.), koordynujący prace Komisji ds. Handlu Towarami (WTO Council for Trade in Goods), Komisji ds. Handlu Usługami (WTO Council for Trade in Service), Komisji ds. Własności Intelektualnej (WTO Council for Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS) oraz Komisji ds. Handlu i Rozwoju (Trade and Development Committee). Rezultaty prac komisji prezentowane są w formie corocznych raportów.

Do praw własności intelektualnej w handlu elektronicznym mają zastosowanie założenia aneksu do ogólnego porozumienia państw członkowskich WTO w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (*"Annex 1C of the Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights"* z dnia 15 kwietnia 1999 r.).

Program Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) dotyczący nowej gospodarki (WIPO/P/L/01/1N F/1 Prov. 4, z dnia 31 stycznia 2001 r.) zawiera propozycje legislacyjne odnośnie do zastosowania w handlu elektronicznym przepisów traktatu o prawach autorskich (*"WIPO Copyright Treaty"*, CRNR/DC/94 z dnia 23 grudnia 1996 r.), traktatu o wykonaniach i fonogramach (*"WIPO Performances and Phonograms Treaty"*, CRNR/DC/95 z dnia 23 grudnia 1996 r.) oraz międzynarodowego prawa patentowego (*"Patent Cooperation Treaty"*, WOPCT 1/14 z dnia 3 lutego 1984 r.) w następującym zakresie:

- ochrona praw wykonawców audiowizualnych;
- prawo patentowe w handlu elektronicznym oraz międzynarodowa wzajemność uznawania patentów i licencji;
- ochrona prawa do nazw handlowych oraz znaków towarowych w handlu elektronicznym;

- ochrona praw do baz danych;
- zakres odpowiedzialności dostawców usług internetowych;
- ochrona praw operatorów i nadawców w elektronicznych środkach przekazu informacji;
- ochrona praw autorskich w elektronicznych środkach przekazu informacji;
- międzynarodowa ochrona praw autorskich w elektronicznych środkach przekazu informacji;
- międzynarodowe prawo prywatne w elektronicznych środkach przekazu informacji.

Światowa Organizacja Własności Intelektualnej powołała Internetową Korporację ds. Nazw (*The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) w grudniu 1998 r., której zadaniem jest arbitrażowe rozstrzygnięcie sporów dotyczących prawa do znaków towarowych w internecie.

Międzynarodowa Izba Handlowa (*International Chamber of Commerce - ICC*) określiła zakres regulacji dotyczących nowej gospodarki w istniejącym systemie prawa na świecie ("*General Usage for International Digitally Ensured Commerce*" z dnia 7 października 1997 r.) oraz przygotowała modelowe umowy handlowe do wykorzystania w sieci ("*Model clauses for use in contracts involving transborder data flows*" z dnia 23 września 1998 r.)

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) opracowała zbiór wytycznych dotyczących ochrony praw konsumentów w handlu elektronicznym ("*OECD Guideline for Consumer Protection in the Context of Electronic Commerce*" z dnia 14 marca 2001 r.) oraz założenia do zasad dotyczących treści nielegalnych i szkodliwych w sieciach teleinformatycznych ("*Internet content Self-Regulations*" z dnia 25 marca, 1998 r.). OECD wprowadziło zmiany w brzmieniu Ogólnych Zasad Opodatkowania ("*Model Tax Conventions*" z dnia 22 grudnia 2000 r.) dotyczące zasad opodatkowania sprzedaży produktów cyfrowych oraz procedur celnych dla przesyłek z towarami zamawianymi elektronicznie.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju zdefiniowała pojęcie "luki elektronicznej" ("*digital divide*") jako różnicę poziomu zaawansowania technologicznego i dostępności elektronicznych środków przekazu informacji pomiędzy krajami świata (konferencja państw OECD w Dubaju, 16-17 stycznia 2001 r.), wskazując, że w miarę postępu technicznego pogłębia się podział świata na część tworzącą nowy, globalny rynek, dla której dostępne są korzyści związane z nową gospodarką oraz część zacofaną według formuły 20:80. Dla zmniejszania luki elektronicznej podkreślona została rola czynników o charakterze socjalnym, tj. poziomu wykształcenia i przygotowania zawodowego społeczeństwa (raport "*OECD Emerging Market Economy Forum on Electronic Commerce*", DSTI/ICCP(2001)4 z dnia 12 lutego 2001 r.).

W ramach Piątego Programu Ramowego Unii Europejskiej na lata 2000 - 2002 powstał projekt dotyczący nowej gospodarki "*eEurope-an Information Society for All* (IP/99/953 z dnia 8 grudnia 1999 r.). Dokument programowy zawiera definicję nowej gospodarki jako procesu tworzenia sieci nowoczesnych technologii informacyjnych, pozwalających na powiązanie produkcji przemysłowej z sektorem usług, bazującej na wiedzy i informacji oraz - jako zespołu działań mających na celu przystosowanie państw europejskich do tworzenia tej sieci.

Komisja Europejska jako cel strategiczny programu przyjęła tworzenie przyjaznego społeczeństwa informacyjnego, rozumianego jako wprowadzenie obywateli Euro-

py, szkół, przedsiębiorstw i administracji publicznej w fazę nowej gospodarki, wspieranie rozwoju nowych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz wzmocnienie spójności socjalnej.

W ramach przyjętych celów strategicznych w inicjatywie *"eEurope - an Information Society for All"* wytyczono 10 obszarów działań:

- młódzież Europy w wieku nowej gospodarki (umożliwienie placówkom edukacji publicznej dostępu do zasobów multimedialnych i sieci internetowej);
- umożliwienie dostępu do internetu ośrodkom naukowym i badawczym (budowa szybkich łącz elektronicznych dla ośrodków akademickich);
- tani dostęp do internetu (liberalizacja rynku telekomunikacyjnego prowadząca do obniżenia kosztów połączeń lokalnych);
- przyspieszenie rozwoju handlu elektronicznego (przyjęcie regulacji prawnych, stworzenie europejskiej domeny ".eu");
- podjęcie rozbudowy europejskiej infrastruktury teleinformatycznej dla szerszego i bezpiecznego wykorzystania kart elektronicznych;
- ułatwienie dostępu do kapitału przedsiębiorstwom w sektorze teleinformatycznym;
- działania na rzecz lepszego wykorzystania technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w dziedzinie transportu;
- włączenie w rozwój społeczeństwa informacyjnego osób niepełnosprawnych;
- upowszechnienie usług sieciowych i technologii informatycznych w opiece zdrowotnej;
- wykorzystanie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych do usprawnienia komunikacji obywateli z administracją publiczną.

Liberalizacja rynku telekomunikacji proponowana przez Komisję Europejską ma na celu pobudzenie inwestowania w nowe technologie telekomunikacyjne. Myślą przewodnią towarzyszącą powyższym ustaleniom jest tworzenie warunków dla płynnego dostosowania się do zmian technologicznych oraz rozwoju inwestycji w ustalonych warunkach prawnych i swobodnej konkurencji rynkowej.

W zakresie rozwoju nowej gospodarki w celu zapewnienia niezbędnego poziomu bezpieczeństwa działalności w sieci oraz zwiększenia zaufania konsumentów i dostawców usług internetowych, zastosowanie mają następujące regulacje prawne uchwalone przez Parlament Europejski:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 95/46 z dnia 24 października 1995 r. o ochronie podmiotów fizycznych w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu takich danych;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 96/9 z dnia 11 marca 1996 r. o ochronie praw do baz danych;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 97/7 z dnia 27 maja 1997 r. o ochronie konsumentów w umowach zawieranych na odległość;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 97/66 z dnia 15 grudnia 1997 r. o zasadach przetwarzania danych osobowych i ochrony sfery prywatnej w sektorze telekomunikacji;
- Uchwała Rady i przedstawicieli rządów państw europejskich z dnia 17 lutego 1997 r. o zakazie rozpowszechniania treści nielegalnych i szkodliwych w internecie (97/C 70/01);

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1999/5 z dnia 9 marca 1999 r. o kompatybilności urządzeń telekomunikacyjnych i radiowych w zakresie przesyłania danych;
- Dyrektywa nr 1999/93 z dnia 13 grudnia 1999 r. o ramowych założeniach Wspólnoty dotyczących podpisów elektronicznych. Dyrektywa zakłada zasadę pewności i wolności obrotu elektronicznego;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2000/31 z dnia 8 czerwca 2000 r. o niektórych prawnych aspektach usług w społeczeństwie informacyjnym, w tym handlu elektronicznego na wspólnym rynku (tzw. Dyrektywa o handlu elektronicznym). Dyrektywa reguluje m.in. zobowiązania i prawa stron wypływające z umów zawieranych drogą elektroniczną zasady opodatkowania dochodów z transakcji, jawność informacji handlowych oraz odpowiedzialność podmiotów świadczących usługi informacyjne w związku z gromadzeniem, przechowywaniem, udostępnianiem informacji w elektronicznych środkach przekazu. Wprowadza też zakaz przesyłania pocztą elektroniczną materiałów reklamowych bez zgody abonenta, zakaz lokalizacji abonenta na podstawie sygnałów wysyłanych przez telefony komórkowe, zasady przechowywania danych przekazywanych przez abonentów oraz zapewnia usługi telekomunikacyjne odpowiedniej jakości wszystkim użytkownikom, za przystępną cenę;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 00/46 z dnia 18 września 2000 r. o zasadach przesyłania i kontroli elektronicznych środków płatności;

Kolejne projekty prawa dyskutowane w Unii Europejskiej przedstawiają propozycje dotyczące:

- zasad przetwarzania i ochrony danych osobowych w elektronicznych środkach przekazu informacji, ochrony praw autorskich, odnoszących się do przyznania wyłącznego prawa autorom do decydowania o wszelkich rodzajach publicznego rozpowszechniania utworów wraz z publicznym prawem ich udostępniania (COM (2000) 386 z dnia 12 lipca 2000 r.);
- zasad organizacji rynku telekomunikacji i środków przekazu w zakresie ujednolicenia warunków wydawania licencji operatorom oraz kryteriów ustalania cen za korzystanie z linii między centralami, nakazu wyraźnego identyfikowania się operatorów prowadzących działalność w sieci (COM (2001) 109 z dnia 21 marca 2001 r.);
- promocji rozwoju cyfrowych linii abonenckich (*Digital Subscriber Line - DSL* umożliwiających niemal nieograniczone przesyłanie danych na liniach lokalnych) oraz zasad przyznawania decyzji o wydawaniu licencji na dostęp do komunikacji satelitarnej (COM (1999) 657 z dnia 14 grudnia 1999 r.);
- zasad opodatkowania VAT usług sprzedawanych drogą elektroniczną (COM (2000) 650 z dnia 17 listopada 2000 r.);
- zasad dotyczących świadczenia usług finansowych i doradczych w handlu elektronicznym (COM (2001) 66 z dnia 7 lutego 2001 r.);
- zasad dystrybucji reklam w usługach elektronicznych z uwzględnieniem zakazu kryptoreklamy na stronach internetowych, które deklarują się jako niezależne (COM (1999) 385 z dnia 23 lipca 1999 r.);
- zasad zapobiegania przestępstwom w elektronicznych metodach dokonywania płatności (COM (2001) 11 z dnia 9 lutego 2001 r.).

Pomiędzy Unią Europejską i Stanami Zjednoczonymi zostało zawarte porozumienie o wzajemnym uznawaniu certyfikatów wydawanych w innych krajach i opracowa-

nia standardów w dziedzinie oprogramowania ("*Agreement on Mutual Recognition*" z dnia 5 lutego 1997 r). Podobnie między Międzynarodową Organizacją Normalizacyjną (ISO) oraz Komisją ds. Europy ONZ (ECE) zawarte zostało porozumienie dotyczące normalizacji w zakresie handlu elektronicznego ("*Memorandum of Understanding*" z dnia 24 marca 2000 r.).

W ramach 5 Programu Ramowego Unii Europejskiej wyodrębniony został program rozwoju technik społeczeństwa informacyjnego *Information Society Technologies*", łączący programy dotyczące telekomunikacji i technik informatycznych. Ma on na celu poprawę dostępności, przydatności i jakości usług publicznych, rozwój wielojęzycznego i wielokulturowego społeczeństwa informacyjnego oraz zapewnienie powszechnego dostępu do technik teleinformatycznych poprzez finansowe wspieranie związanych z tym przedsięwzięć. Na realizację programu przeznaczone zostały środki z budżetu programu w wysokości 3,6 miliarda euro.

Inicjatywa Komisji Europejskiej "*Go digital*" (z dnia 24 maja 2000 r.) ma na celu stymulowanie uczestnictwa małych i średnich przedsiębiorstw w handlu elektronicznym poprzez działania zmierzające do intensyfikacji wymiany wiedzy i informacji oraz pogłębienia świadomości dotyczącej możliwości wykorzystania środka elektronicznego przekazu informacji.

Program Komisji Europejskiej "eContent" (z dnia 18 stycznia 2001 r.) ma na celu poprawę publicznego dostępu do informacji poprzez zestaw działań przewidzianych na lata 2001 - 2004.

Rozwój nowej gospodarki w Polsce

Wartość obrotów sektora branży informatycznego w Polsce wyniosła około 2,2 mld USD w 2000 r. przy wzroście na poziomie 15 - 30% w porównaniu do 1999 r.² W 2000 r. dostęp do sieci internetowej miało 16% społeczeństwa (około 5 mln osób), sprzęt informatyczny posiadało około 10,2% gospodarstw domowych, a 11% osób powyżej 15 roku życia korzystało z internetu przynajmniej raz w miesiącu. W przedsiębiorstwach sieć internetowa wykorzystywana była do celów reklamowych, a nie dla transakcji handlowych. W 2000 r. 58% przedsiębiorstw posiadało strony internetowe, jednak 92% z nich nie oferowało za pośrednictwem internetu usług innych niż prezentacja oferty handlowej. W 2000 r. 42% firm zatrudniających do 49 pracowników³ posiadało sprzęt komputerowy, 21% z nich - dostęp do sieci internetowej.

Dla porównania, obroty firm nowej gospodarki w Stanach Zjednoczonych w 2000 r., były oceniane na 250 mld USD. Wydatki na rozwój technologii informatycznej (sprzęt komputerowy, oprogramowanie, rozwój sieci telekomunikacyjnej) wzrosły w Stanach Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Japonii przeciętnie o 14% w 2000 r.,⁴ w porównaniu do 1999 r., w tempie znacznie większym niż tempo wzrostu inwestycji w pozostałych sektorach gospodarki. W 2001 r. oczekuje się tam wzrostu do 450 mld USD (80% w porównaniu do 2000 r.) i do 1000 mld USD w 2002 r. (120% w porównaniu do 2001 r.).

² Źródło: "Rzeczpospolita" nr 251 (5721), z 26 października 2000 r.

³ Źródło: Demoskop, badania, grudzień 2000 r.

⁴ Źródło: "The Economist", z 6 kwietnia 2000 r.

Należy podkreślić, że dla rozwoju nowej gospodarki w Polsce potrzebne jest stworzenie podstaw prawnych i materialnych - zaplecza informacyjnego nauki, techniki i gospodarki, oraz czynne uczestnictwo prywatnych przedsiębiorstw, instytucji naukowych i bankowych. Równie ważny jest poziom edukacji społeczeństwa oraz społeczna świadomość możliwości zastosowania technik informacyjnych wśród jednostek gospodarczych. Wymienione powyżej działania służące tworzeniu w kraju gospodarki opartej na wiedzy wpisują się w program długookresowej strategii ogólnego rozwoju gospodarczego Polski.⁵

Tempo rozwoju nowej gospodarki w Polsce jest uzależnione od czynników, wśród których są wymieniane: dostęp użytkowników do sprzętu komputerowego i innych urządzeń umożliwiających połączenie z siecią internetową poziom rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, ceny połączeń z internetem, powszechność używania kart kredytowych, poczucie bezpieczeństwa użytkowników sieci internetowej, liczba dostawców bezpiecznego dostępu do sieci.

Przeszkody w rozwoju nowej gospodarki w Polsce

W dokumencie Rządowego Centrum Strategii Gospodarczej *"Polska 2025 - długookresowa strategia rozwoju"* wymienione zostały następujące zagrożenia dla rozwoju nowej gospodarki w Polsce⁶:

- Przeszarżała struktura przemysłu, w której małe znaczenie mają dziedziny uznawane za najbardziej dynamizujące gospodarkę związane z obsługą firm, przemysłami wysokiej techniki, wykorzystaniem wolnego czasu, ochroną zdrowia i środowiska;

- Niepokojący jest występujący w minionej dekadzie znaczny spadek zatrudnienia (a tym samym potencjału badawczego) w dziale: nauka i technika, co wynika z ograniczania wydatków na naukę (w 1999 r. stanowiły one 0,45% PKB wobec 0,76 PKB w 1991 r.) a równocześnie redukcji zatrudnienia w zapleczu badawczo-rozwojowym w przemyśle (spadek o 73% w 1999 r. w porównaniu do 1989 r.), zwłaszcza w sektorze prywatnym;

- Regres w przemysłach istotnych dla rozwoju cywilizacji informacyjnej: mikroelektronicznym, informatycznym i sprzętu telekomunikacyjnego w latach 1991-2000, objawiający się spadkiem zatrudnienia i spadkiem udziału w PKB;

- Niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową (0,75% PKB w Polsce w 1999 r. wobec 1,86% PKB przeciętnie w krajach Unii Europejskiej w 1999 r.). Przy niższym poziomie wydatków na cele badawczo-rozwojowe Polska charakteryzuje się też odmienną strukturą źródeł ich finansowania. W krajach Unii Europejskiej przeważającą część wydatków na badania i rozwój ponoszą przedsiębiorstwa. W gospodarce polskiej można zauważyć zjawisko odwrotne: przedsiębiorstwa, głównie państwowe, ze względu na trudną sytuację finansową pozbywają się komórek naukowo-badawczych.

- Niski udział nakładów na działalność badawczo-rozwojową w strukturze nakładów polskich przedsiębiorstw (15 %w 1999 r.) świadczący o niewielkim związku działalności innowacyjnej z wykorzystaniem wiedzy.

⁵ *Polska 2005 - długookresowa strategia rozwoju*, Rada Ministrów, 26 lipca 2000 r.

⁶ Tamże.

W dokumencie założono, że ryzyko związane z badaniami i rozwojem może zostać zminimalizowane przez odpowiednią politykę technologiczną państwa, zapewniającą dostęp do informacji, w tym zwłaszcza do wyników badań prowadzonych w publicznym sektorze nauki. Rozwojowi technologii informacyjnych sprzyja rozbudowa nowoczesnej infrastruktury informacyjnej, stworzenie centrów informacji i transferu technologii w zakresie technologii. Tworzenie nowej gospodarki stawia zadanie stworzenia odpowiedniego zaplecza naukowo-technicznego, zwiększenia wydatków na badania naukowe i zmiany struktury finansowania tych wydatków - większość powinny ponosić przedsiębiorstwa, a nie budżet państwa.

Przemiany strukturalne gospodarki

Proces kształtowania nowej gospodarki wymusza potrzebę serwicyzacji, tj. zmiany struktury wytwarzania PKB w kierunku wzrostu udziału przemysłów wysokiej techniki, ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu informatycznego i teletechnicznego, usług pośrednictwa finansowego, handlu i obsługi nieruchomości, oraz usług komputerowych i internetowych. Serwicyzacja oznacza konieczność stymulowania rozwoju usług wymagających wysokich kwalifikacji.

Rozwój przemysłu technologii informacyjnych może stać się ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego przez wpływ na ogólny poziom innowacyjności gospodarki, wykorzystanie technologii informacyjnych w tradycyjnych dziedzinach przemysłu (przemysł samochodowy, lotniczy, maszynowy, gospodarstwa domowego itp.) a także przez tworzenie alternatywy zatrudnienia na obszarach wiejskich bez potrzeby zmiany miejsca zamieszkania (internet, handel elektroniczny).

Międzyresortowy zespół ds. handlu metodami elektronicznymi KERM⁷ wydał raport *"Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku"* z dnia 11 maja 1999 r. wskazujący na istotną rolę sektora małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju przemysłu technologii informacyjnych i usług, z uwagi na szybkość i elastyczność ich reakcji na zmiany rynkowe. Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wymaga zapewnienia im dostępu do kapitału niezbędnego na badania i rozwój oraz wsparcia dla innowacyjnych projektów mających na celu wykorzystanie środków technologii informacyjnych. Dostęp do kapitału zapewnić mogą sprawnie działające rynki kapitałowe, rozwinięty rynek funduszy *venture capital* oraz wykorzystanie środków z programów pomocowych Unii Europejskiej. Pobudzanie innowacyjności i pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom przy wdrażaniu elektronicznych metod działalności może odbywać się też przez ułatwienie dostępu do technologii, promowanie szkoleń i upowszechnienie wiedzy o nowej ekonomii.

Program Ministerstwa Gospodarki *"Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 r."*⁸ z dnia 11 lipca 2000 r. zawierał propozycję sposobu wspierania innowacyjności poprzez tworzenie Centrów Przekazu Innowacji, powoływanych wzorem krajów Unii Europejskiej, w celu wzmocnienia konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw poprzez międzynarodową współpracę w zakresie transferu technologii i wdrażania osiągnięć naukowych do praktyki gospodarczej.

W programie wskazano na korzystny wpływ integracji Polski z Unią Europejską na rozwój krajowego systemu innowacyjnego z uwagi na przepływ innowacji, korzystne

⁷ Powołany zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 maja 1999 r.

⁸ S. I. Nr 93, Ministerstwo Gospodarki z dnia 14 grudnia 2000 r.

warunki lokalizacji przedsiębiorczości, połączenie kapitału i innowacji Europy Zachodniej z zasobami wykwalifikowanej pracy i z chłonnymi rynkami Polski. Pełne wykorzystanie tej możliwości wiąże się z utworzeniem programu rozwoju infrastruktury informacyjnej porównywalnej do istniejącej w krajach Europy Zachodniej. Istotna jest też poprawa warunków dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce poprzez liberalizację rynku towarów, usług i czynników produkcyjnych.

Obserwacja rozwoju nowej gospodarki w kraju oraz kontrola nad rezultatami podejmowanych działań możliwe będą dzięki przygotowaniu i wdrożeniu systemu zbierania i przetwarzania danych, obejmującego państwową statystyką działalność gospodarczą prowadzoną za pomocą nośników elektronicznych.

Nowa gospodarka w polskim systemie prawa

W prawodawstwie polskim do nowej gospodarki mają zastosowanie przepisy następujących aktów prawnych:

- Ustawa z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. Nr 22, poz. 271);
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. Nr 133, poz. 883);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. Nr 47 poz. 83 ze zm.);
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. Nr 24, poz. 83 ze zm.);
- Ustawa z dnia 21 lipca 2000 r. Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 73, poz. 852);
- Ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. Nr 73, poz. 852)

W dniu 18 września 2001 r. została wydana ustawa o podpisie elektronicznym (Dz. U. z 2001 r. Nr 130, poz. 1450). Ma ona na celu stworzenie warunków prawnych do stosowania w obrocie handlowym podpisu elektronicznego jako równorzędnego podpisowi. Ustawa wchodzi w życie 16 sierpnia 2002 r.

Sejm prowadzi prace nad projektem ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych (rządowy projekt ustawy z dnia 22 lutego 2002 r. Druk Sejmowy nr 269). Projekt ustawy zawiera zasady wydawania i używania elektronicznych instrumentów płatniczych, oraz wydawania i zarządzania pieniądzem elektronicznym. Projekt wprowadza zasadę, iż elektroniczne instrumenty płatnicze używane są na podstawie umów między wydawcą a posiadaczem. Przewiduje się wprowadzenie nowego podmiotu - agenta rozliczeniowego, którym może być bank bądź inny przedsiębiorca, który zawiera z akceptantami umowy o przyjmowanie zapłaty przy użyciu elektronicznych instrumentów i posiada gwarancje banku na wykonanie zobowiązań z tytułu operacji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych.

Ministerstwo Łączności opracowało program *"ePolska - Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006"* (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 11 września 2001 r.) omawiający możliwości rozwoju polskiego sektora telekomunikacyjnego w aspekcie potrzeb technicznych nowej go-

spodarki. W dokumencie zapisane zostały podstawowe działania zmierzające do rozwoju nowej gospodarki w kraju: rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, zapewnienie dostępu do tańszego, szybszego i bezpiecznego internetu, inwestowanie w kapitał ludzki i umiejętności, lepsze wykorzystanie internetu w gospodarce i w wymianie informacji. Program łączy mechanizmy tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze usług teleinformatycznych oraz stanowisk związanych z zarządzaniem wiedzą i przetwarzaniem informacji z planami restrukturyzacji rolnictwa i przemysłu. Podkreślona została potrzeba zapewnienia powszechnego dostępu do informacji publicznej drogą elektroniczną, liberalizacji rynku telekomunikacyjnego prowadzącej do obniżenia kosztów dostępu do sieci, podłączenia do internetu bibliotek oraz wprowadzenia systemu zamówień publicznych przez internet.

Komitet Badań Naukowych we współpracy z Ministerstwem Łączności: przygotował zbiór ekspertyz *"Cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce"* z dnia 28 listopada 2000 r. wskazujący działania, które powinny zostać podjęte przez administrację rządową w celu przyspieszenia kształtowania nowej gospodarki w kraju.

Spółeczny wymiar nowej gospodarki

Termin "społeczeństwo informacyjne" spopularyzował w Unii Europejskiej M. Bangemann, komisarz UE, który przedstawił Radzie Europy raport *"Europę and the global information society; Recommendations to the European Council"* z dnia 26 maja 1994 r. na temat możliwości rozwoju infrastruktury łączności i komunikacji.⁹ Dla określenia przemian społecznych związanych z rozwojem nowej gospodarki używane są zamiennie pojęcia: "trzecia fala",¹⁰ "społeczeństwo postindustrialne", "społeczeństwo postkapitalistyczne".¹¹

Podstawowym źródłem przemian społecznych są globalizacja, liberalizacja światowego handlu oraz gwałtowny rozwój techniki (informatyzacja). Zjawisko globalizacji oznacza ujednoczenie zachowań, preferencji, dostępnej wiedzy, a także wymóg tzw. kompetencji cywilizacyjnej rozumianej jako poprawa jakości wykształcenia. Wykształca się nowa warstwa społeczna - merytokracja, w której dominującą rolę odgrywają naukowcy, eksperci i specjaliści, dla których wiedza jest podstawowym narzędziem pracy.

Nowa gospodarka w aspekcie społecznym wyraża się przez rosnącą rolę informacji, mediów i techniki w życiu społecznym i integrację klasycznych środków przekazu. Globalna sieć internetowa umożliwia stworzenie uniwersalnego środowiska komunikacyjnego, które daje ogromne możliwości wymiany o charakterze kulturowym i informacyjnym, korzystania z ogromnych zasobów wiedzy, wzrostu kreatywności i przyspieszenia tempa innowacji.

Kształtowanie społeczeństwa informacyjnego odbywa się poprzez wykorzystywanie technik informacyjnych w procesie kształcenia i edukacji, zarządzaniu przedsiębiorstwami oraz w usługach. Techniki teleinformatyczne mogą być wykorzystywane dla zwiększenia udziału obywateli w życiu publicznym oraz zwiększenia jego przeje-

⁹ *Europę and the global information society. Recommendations to the European Council*, Bruksela, 26 maja 1994 r.

¹⁰ Źródło: A. Toffler: *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985.

¹¹ Źródło: P. F. Drucker, *Post-Capitalist Society*, Harper Business, New York 1993.

rzystości przez zapewnienie dostępu do informacji sektora publicznego w warunkach jawności procedur decyzyjnych. Informatyzacja stwarza możliwości poszerzenia procedur demokratycznych, np. głosowania przez internet, publikowania w internecie informacji publicznych, komunikacji urzędów z obywatelami.

Proces kształtowania społeczeństwa informacyjnego rozpoczął się stosunkowo niedawno i znajduje się na początkowym etapie nawet na obszarach najbardziej zaawansowanych technologicznie, w Stanach Zjednoczonych i w Europie Zachodniej. Tempo, w jakim rozwijają się technologie informacyjne, powoduje, że są one absorbowane w niemal tym samym czasie przez państwa o różnym stopniu rozwoju, dlatego formy i charakter działań stymulujących proces kształtowania społeczeństwa informacyjnego mogą być podobne i wzajemnie adaptowane.

Dla efektywnego wykorzystania szans, jakie niesie nowa gospodarka, a jednocześnie dla uniknięcia związanych z nią zagrożeń, niezwykle istotna wydaje się rola edukacji i pogłębiania świadomości na temat zachodzących procesów przemian. Wraz z rozwojem techniki wzrasta zakres wiedzy i umiejętności niezbędnych do jej opanowania, co prowadzi do nowej formy specjalizacji, integrującej tradycyjnie odseparowane dziedziny wykształcenia, łączącej kwalifikacje w zakresie informatyki, inżynierii, biologii, medycyny i ekonomii.

Kształtowanie społeczeństwa informacyjnego jest w znacznym stopniu uzależnione od wyjściowego poziomu rozwoju społecznego, rozumianego jako poziom wykształcenia społeczeństwa. Dostosowanie systemu edukacji oraz systemu kreowania wiedzy do wymogów powstającej cywilizacji informacyjnej służy wykształceniu jednostek zdolnych do funkcjonowania w tej cywilizacji i uzupełnieniu go o umiejętności kreowania i wykorzystania informacji i wiedzy oraz przygotowanych do posługiwania się nowoczesnymi technikami informacyjnymi i multimedialnymi.

Szansę zwiększenia efektywnego wykorzystania możliwości nowej gospodarki stanowią działania ze strony państwa:

- ukierunkowane na podnoszenie poziomu wykształcenia i świadomości społecznej korzyści, jakie stwarza kulturze i gospodarce rozwój informatyki i nowych technologii oraz
- zmierzające do upowszechniania wiedzy o możliwościach innowacyjnego zastosowania i środków technologii informacyjnych w produktach, procesach i usługach.

Podwyższeniu poziomu wykształcenia oraz pogłębianiu świadomości przemian technicznych, w szczególności na temat elektronicznego przetwarzania danych, służą zarówno działania w ramach programu edukacji powszechnej (takie jak komputeryzacja procesu edukacji), jak i działania obejmujące szersze polityczne i gospodarcze warstwy społeczeństwa. Istotna jest również popularyzacja osiągnięć w dziedzinie technologii informacyjnych w środkach masowego przekazu.

Nowa gospodarka może wpłynąć w znaczący sposób na kształt rynku pracy poprzez konieczność znaczącego podnoszenia kwalifikacji i ich ujednoczenie, przyczyniając się do zwiększenia mobilności siły roboczej. Powszechność internetu i poczty elektronicznej powodują, że zmieniają się warunki i metody pracy pozwalając na pracę w dowolnym miejscu z zachowaniem możliwości stałego kontaktu pomiędzy pracownikami. Sieć umożliwia pracę w systemie "home working", co ma szczególne znaczenie dla kobiet pragnących połączyć wychowywanie dzieci oraz prowadzenie domu z pracą zawodową.

W Stanach Zjednoczonych i krajach Unii Europejskiej obserwowany jest obecnie spadek zatrudnienia w sektorze produkcji w skali globalnej i eliminacja stanowisk pracy niższego szczebla, wzrost zatrudnienia w usługach, kreacja nowych przemysłów i zawodów.

Istnieje zagrożenie, że nowa gospodarka może przyczynić się do niszczenia w wielu regionach świata tradycyjnych miejsc pracy (górnictwo, rolnictwo) nie absorbując nadwyżek siły roboczej w przemysłach wysokiej techniki. W tym kontekście istotne staje się określenie roli państwa w ochronie obywateli przed utratą miejsc pracy.

Socjalne aspekty nowej gospodarki w Unii Europejskiej

Komisja Europejska na zamówienie Rady Europy przygotowała raport zatytułowany *"Job Opportunities in the Information Society"* (COM (1998), 590 z dnia 11 grudnia 1998 r.) podkreślający niedobór specjalistów w dziedzinie technologii informacyjnej o najwyższych kwalifikacjach w krajach Unii Europejskiej. W raporcie akcentowana jest istotność dostępu do internetu uniwersytetów i placówek naukowych, umożliwiającego wymianę wiedzy, podnoszenie poziomu kwalifikacji oraz stymulację rozwoju technologicznego. Podłączenie do sieci szkół i przeprowadzenie kursów jest konieczne, aby uczniowie i nauczyciele świadomie korzystali z zasobów internetu.

Rada Unii Europejskiej postanowiła przyspieszyć tempo rozwoju gospodarczego poprzez inwestycje w kapitał ludzki i ustaliła kalendarz przejścia do gospodarki opartej na wiedzy (szczyt w Lizbonie, 23 - 24 marca 2000 r. *"Information and Knowledge Society"*) Program ustaleń obejmuje utworzenie 20 mln nowych miejsc pracy oraz nowoczesnych technologii informacyjnych, budowę elektronicznej szybkiej sieci transeuropejskiej, łączącej placówki naukowo-badawcze, uniwersytety, biblioteki, szkoły, stworzenie dostępu do usług elektronicznych dla urzędów oraz przyjęcie europejskiego patentu na wynalazki.

W krajach Unii Europejskiej jest realizowana koncepcja budowy narodowych sieci łączności dla służb publicznych (w ramach programu IDA, oraz IDA II *"Interchange Data between Administrations"* nr 1999/1719 z dnia 12 lipca 1999 r.). Są to systemy pozwalające na integrację łączności służb bezpieczeństwa i ratownictwa na poziomie krajowym i międzynarodowym

Socjalne aspekty nowej gospodarki w Polsce

Strategię rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce można utożsamiać z zespołem działań zmierzających do zapewnienia dostępu do informacji o:

- działaniach rządu i przedsięwzięciach firm prywatnych;
- możliwościach inwestowania i rozwoju, mechanizmach finansowych, dostępnych technikach, technologiach i produktach,
- możliwościach zastosowania teleinformatyki w pracy i w domu,
- możliwościach podnoszenia poziomu edukacji, tak, aby sprostać wymogom umiejętności posługiwania się nowymi technikami informatycznymi i zmianom następującym w strukturze zatrudnienia.

W Ministerstwie Edukacji Narodowej nadal trwają prace nad przygotowaniem programu pt. *"Narodowy Program Edukacji na rzecz Społeczeństwa Informacji"*¹², określającego minimum zakresu edukacji informatycznej, niezbędny poziom wyposażenia szkół w narzędzia teleinformatyczne oraz konieczność odpowiedniego przeszkolenia kadry nauczycielskiej. Według programu konieczne jest dostosowanie programu edukacji powszechnej, aby obejmował podstawy elektronicznego przetwarzania informacji, wychodząc jednocześnie naprzeciw oczekiwaniom dotyczącym wzrostu zapotrzebowania na wysoko wykwalifikowane kadry, szczególnie w dziedzinie usług komputerowych, pośrednictwa finansowego, profesjonalnych usług biznesowych, hotelarskich i gastronomicznych. Program zakłada również stałą stymulację rozwoju produkcji elektronicznych środków dydaktycznych, tworzenie edukacyjnych baz danych oraz bibliotek pomocy elektronicznych i multimedialnych dla uczniów wszystkich typów szkół.

Wskazana została też konieczność synchronizacji polskiego programu kształcenia kadr informatycznych z programami światowymi, odpowiedniego przeszkolenia nauczycieli w formie kursów i studiów podyplomowych w zakresie zastosowania technologii informacyjnych w procesie edukacji oraz potrzeba tworzenia specjalności nauczycielskich na studiach informatycznych. Do oceny projektu tego programu została też powołana przez obecne kierownictwo resortu Rada Edukacji Informatycznej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej kontynuuje rozpoczęte w 1999 r. programy: "Interkl@sa" i "Pracownia informatyczna w każdym gimnazjum" (który ma być ukończony w tym roku) oraz "Pracownia informatyczna w każdej szkole". Program "Pracownia informatyczna w każdej gminie" został ukończony w 2001 roku. Programy te mają na celu wyposażenie w sprzęt komputerowy i dołączenie do internetu wszystkich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Według opracowanego przez Ministerstwo Gospodarki programu "Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 r." rozpowszechnienie technologii informatycznych powinno łączyć się z promocją polskiej myśli naukowo-technicznej i polskich technologii informacyjnych za granicą i w kraju. Rolą państwa jest też stymulowanie rozwoju usług wymagających wysokich kwalifikacji, ponieważ są one nośnikami innowacyjności i przyczyniają się do dynamizacji całej gospodarki. Zwiększenie innowacyjności struktury gospodarki może zostać osiągnięte dzięki polityce zapewniającej sprawne funkcjonowanie krajowego systemu innowacyjnego, stymulującej rozwój sektora usług oraz restrukturyzację tradycyjnych gałęzi produkcji. Warunkami kształtowania społeczeństwa wiedzy i gospodarki opartej na wiedzy są wysoki stopień rozwoju naukowo-technicznego, informatyki i technologii komunikacyjnych, oraz istnienie rynków kapitałowych zdolnych do podejmowania ryzyka inwestycyjnego w tych dziedzinach.

W dokumencie wskazano, że gwałtowny rozwój środków masowego komunikowania, nowe formy przekazywania i udostępniania informacji zwiększają ryzyko naruszania dóbr osobistych oraz niedozwolonego przetwarzania danych osobowych. Rozpowszechnienie narzędzi teleinformatycznych powoduje pojawienie się nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa obywateli i pojawienie się nowych rodzajów przestępstw. Dane osobowe powinny być przetwarzane tylko za zgodą zainteresowanych i odpowiednio technicznie zabezpieczone przed bezprawnym użyciem.

¹² *Narodowy Program Edukacji na rzecz Społeczeństwa Informacji*, dokument wewnętrzny MEN, 1999 r.

Podsumowanie

Rewolucja informacyjna i technologiczna oraz globalizacja są szansą rozpoczęcia nowej ery w gospodarce. Stwarzają nie tylko nowe wyzwania, ale też konieczność wypracowania wizji przyszłości skoordynowanej w skali światowej dotyczącej kształtu społeczeństwa i gospodarki oraz wybór działań politycznych i instytucji niezbędnych dla jej realizacji.

Rewolucja informatyczna tworzy możliwości przebudowy gospodarki i społeczeństwa w sposób, który zapewnia nowe źródło dostępu do informacji.

Dynamika rozwoju w warunkach nowej gospodarki zależy od grupy czynników, w tym powszechności zastosowania globalnej sieci, dostępu do infrastruktury informacyjnej i liberalizacji rynku telekomunikacyjnego. Dla rozwoju nowej gospodarki kluczowe, oprócz internetyzacji, wydają się też czynniki socjalne związane z poziomem wykształcenia społeczeństwa.

Oparcie budowy nowej gospodarki na wiedzy sprawia, że poziom wykształcenia zaczyna wyznaczać możliwości osiągnięcia określonego poziomu dobrobytu. Edukacja i tempo dostosowania do nowych technologii mogą stać się czynnikami wyrównującymi dystans pomiędzy państwami rozwijającymi się w stosunku do państw rozwiniętych, przyczyniając się do zwiększenia efektywności i zintensyfikowania współpracy międzynarodowej.

Istotną rolę państwa w tworzeniu nowej gospodarki postrzegać można szczególnie w edukacji, rozumianej w trzech znaczeniach: jako modelowanie i realizację profilu wykształcenia zwiększającą elastyczność i mobilność na rynku pracy, jako wszelkie działania zmierzające do zwiększenia w społeczeństwie świadomości możliwości związanych z internetyzacją oraz jako prowadzenie prac nad badaniami i rozwojem przez państwowy sektor naukowy.

Rola regulacji prawnych dla rozwoju nowej gospodarki wyraża się poprzez tworzenie warunków swobodnej konkurencji w gospodarce. W ich ramach kreowany jest sprzyjający klimat gospodarczy stymulujący innowacyjność i inwestycje w sektorze prywatnym, poprzez zapewnienie stabilności otoczenia prawnego gospodarki i jego liberalizację. Omawiane powyżej regulacje prawne i realizowane programy rządowe mają na celu usprawnienie przepływu informacji i innowacji oraz wspomaganie procesu kształtowania społeczeństwa informacyjnego.

Proces kształtowania nowej gospodarki w Polsce stanowi istotny element transformacji gospodarczej synchronizujący gospodarkę Polski z Unią Europejską.